

УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ
УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

СРПСКА КУЛТУРА У ЕВРОПСКОМ КОНТЕКСТУ

проф. др Александар Јовановић
- за студенте са завршеном вишом школом за васпитаче -

програм и образложење

I О ПРЕДМЕТУ

Као и већина предмета, и овај на располагању има само један семестар, али је важно да се студенти, макар у маломе, упознају са основним елементима своје културе - тако неопходним и за њихово лично образовање и за њихов рад са децом. И, исто тако важно: да се упознају са литературом коју ће и касније, кад год им се за њом укаже потреба, знати да користе. Треба напоменути да се на учитељским факултетима у Србији историја уопште не предаје или предаје веома мале, што *Историји српске културе* даје додатну вредност.

Програм овог предмета је замишљен као студијско путовање кроз три оделита а међусобно повезана простора српске културе: општесловенски, српсковизантијски и модерно-грађански. Њима би одговарала три облика друштвеног уређења (родовско, феудално и грађанско), две различите религије (паганска и хришћанска) и, у новије доба, одвојеност државе (школе) од цркве. Наравно, и не мање значајно, различити су и начини живљења (одевање, становање, итд), уметности, погледи на свет. А, опет, будући да и индивидуални и колективни организми у своме развоју понављају и развој врсте у маломе, све три културе упоредо опстојавају и у нашој колективној, и у нашој индивидуалној свести. Свеједно да ли то хоћемо да видимо или нећемо, свеједно да ли се то нама свиђа или не свиђа. Зато проучавање српске културе није тек академска ствар, окренута ономе што је било, него савремени животни процес у најдубљој вези са оним што јесмо и што ћемо бити. Она није скуп мртвих, преживелих норми, него духовна стаза која нас из прошлости преводи у будућност и чува од обескорењивања и обезличавања, тако претећи надвијених над нама. Чајкановићеве студије о паганској димензији нашега бића или Цвијићеве о балканским типовима (посебно о *динарском* и *централнобалканском*) довољно сведоче о томе. Да не говоримо о *савремености* хришћанског учења које се, из разних разлога, деценијама систематски потискује, да би увек изнова васкрсло, јер увек изнова васкрсава и потреба за њим. Уосталом, велики део европске историје, етике, васпитања и уметности незамислив је без своје хришћанске подлоге. Оно што важи за велике европске народе и њихову културу, у истој мери важи за мали европски, српски народ и његову, није нескромно рећи, не тако малу културу. А најмање што ми, њени данашњи баштиници, можемо да учинимо за њу, јесте: да је упознајемо и да јој служимо.

Јер култура је средство, а не циљ. (То исто важи и за проучавање *Историје српске културе*). Она нам, кроз све своје облике, помаже да откривамо тајне које се скривају иза застора овога света. Можда још важније, култура није *присила*, него је *слобода*: она не може, нити је то њен циљ, да влада нама и да утиче на спољашње процесе у свету; она јесте унутарња снага која ће изнутра да нас преображава, да даје општу перспективу и отворене одговоре на основна и егзистенцијална питања која се пред нас постављају. Да би вршила ову своју улогу, она сама мора - а српска култура је, то уопште није тешко доказати, увек таква била – да буде отворена и спремна да у себе прими и преобрази све оно што је достојно да буде примљено, што јача *европску свест српске културе*, али и да одбаци све што поништава људско достојанство и задобијени цивилизацијски ниво.

Историја српске културе је веома сложен предмет који обухвата разнолике аспекте човековог постојања у времену: од свакодневног живота, обичаја, веровања, погледа на свет, до уметничког и научног стварања. При томе, култура није само прост и механички збир свих ових дисциплина. Она је (и) она нит или, другачије речено *свеобухватајући везивни дух* који разнолике форме културе везује у јединствену целину чији је значај, у сваком погледу, немерљив.

II **ПРОГРАМ**

I

1. ***Појам и специфичности српске културе***
2. Држава, црква, култура
3. Простори српске културе
4. Српска етнолошка слика
5. Облици српске културе (свакидашњи живот, језик, уметности, наука)
6. Српска култура између Истока и Запада

II

7. ***Наслеђе словенске културе (српскословенска култура)***
8. Словенска митологија
9. Пагански поглед на свет

III

10. ***Основе српсковизантијске културе***
11. Примање хришћанства
12. Стварање српске средњовековне државе и српске православне цркве
13. Формирање првог књижевног језика
14. Духовне уметности: књижевност, архитектура, сликарство, музика
15. Средњовековни поглед на свет

IV

16. ***Модерна грађанска култура (18 — 20. век)***
17. Културни прелом у 18. веку
18. Формирање модерне српске нације и борба за културно јединство
19. Даљи развој књижевног језика
20. Развој уметности
21. Развој науке
22. Оснивање културних институција
23. Грађански поглед на свет

V

24. ***Традиционална и модерна култура***

VI

25. ***Европски контекст српске културе***

Општа литература

1. ***Историја српске културе*** (редакциони одбор: Павле Ивић и др), Горњи Милановац — Београд, 1994.
3. Јован Деретић, ***Културна историја Срба***, Београд, 2005.
2. ***Нова историја српског народа***, приредио Душан Т. Батаковић, Београд, 2000.

III ИСПИТНИ ОГЛЕДНИ ТЕСТ

Тест се ради 50 минута. За свако тачно одговорено питање добија се по један поен. Половични одговори се не признају. Студент је положио испит ако је одговорио на половину или више питања.

1. Аутор српске химне *Боже правде* је:

- а) Стеван Стојановић Мокрањац
- б) Мита Топаловић
- в) Даворин Јенко

2. Ком жанру припада Христићева “*Охридска легенда*”?

3. Творац *Руковети* је _____

4. *Богослужење* у православној цркви је _____, а у католичкој _____.

5. Повежите манастире и њихове ктиторе:

Студеница

Стефан Првовенчани

Жича

Деспот Стефан Лазаревић

Грачаница

Краљ Милутин

Манасија

Стефан Немања

6. Одредите сажето основну разлику између фреске и иконе:

7. Народно позориште у Београду саграђено је _____ године, а његов пројектант је _____.

8. Велика Сеоба Срба одиграла се _____ године, под вођством _____ . Прешавши у Угарску Срби су прихватили _____ уметнички стил.

9. Најпознатија слика о Великој Сеоби јесте _____, сликара _____.

10. *Матица српска* је основана _____ године у _____, а данас је њено седиште у _____.

11. Наведите прве српске земље (бар четири од њих):

12. Наведите бар три божанства Старих Словена и њихове функције: _____

13. *Српска црква* је постала аутокефална _____ године, а њен први архиепископ био је _____.

14. *Пећка Патријаршија* је обновљена _____ године. Објасните у једној реченици у чему је за српски народ било изузетно значајно њено обнављање:

15. Напишите имена аутора следећих слика:

Пијани брод _____

Венера са лампом _____

Девојка у плавом _____

Сироче на мајчином гробу _____.

16. Наведите четири Цвијићева балканска типа:

а) _____

б) _____

в) _____

г) _____.

17. Повежите имена српских научника са њиховим делима:

Веселин Чајкановић *Елементи математичке феноменологије*

Михајло Петровић Алас *Канон осунчавања Земље*

Милутин Миланковић *Уставобранитељи и њихова влада*

Слободан Јовановић *О српском врховном богу*

Јосиф Панчић *Флора Кнежевине Србије*

18. Ко је режирао филмове:

Скупљачи перја _____

Ко то тамо пева _____

19. Творац првог словенског писма _____ је

_____ у _____ веку.

20. Наведите етапе српског књижевног језика: _____

21. *Српска књижевна задруга* основана је _____ године у _____, са задатком

_____.

22. Најзначајнији градови у Србији у римско доба су (наведите бар три):

23. Културно и духовно средиште Срба почетком 18. века било је у:

а) Новом Саду

б) Сент Андреји

в) Смедереву

24. *Друштво српске словесности* основано је _____ године. Данас се оно

зове _____.

26. Прву српску штампарију основао је на _____ владар

_____ године _____.

IV ИСПИТНИ ОГЛЕДНИ ТЕСТ

Студент _____

бр. инд. _____

Тест се ради 45 минута. За свако тачно одговорено питање добија се по један поен. Половични одговори се не признају. Студент је положио испит ако је одговорио на 8 или више питања.

1. У близини Доњег Милановца 1965. године откривено је велико насеље из средњег каменог доба. То је _____. Пронашао га је наш чувени археолог _____.

2. У хришћанском календару наведени велики празници славе (које библијске догађаје):
Педесетница _____
Велика Госпојина _____
Мала Госпојина _____

3. Одредите место (или област) у којима се налазе следећи манастири:
Ресава (Манасија) _____
Градац _____
Прохор Пчињски _____

4. Наведите адресе (улица, трг) на којима се налазе:
Коларчев народни универзитет _____
Београдско драмско позориште _____
Универзитетска библиотека "С. Марковић" _____

5. Најзначајнија личност с краја XIX и почетка XX века, а многи сматрају и уопште, српске музичке историје био је _____, који својим

музичким делом утемељује романтизам у нас и поставља основу за развој националне школе.

6. Наведите ауторе следећих музичких дела:

Марш на Дрину _____

Коштана _____

Литургија св. Јована Златоустог _____

7. Напишите имена аутора следећих слика:

Косовка девојка _____

Косовски божури _____

Борба петлова _____

8. Познати *Споменик косовским јунацима* подигнут 1899. године у _____ (град) дело је вајара _____.

9. Млади српски редитељ _____ (име) ове године је био номинован за филмску награду Оскар у категорији краткометражног играног филма, са филмом _____.

10. У ком граду се сваке године одржава *Стеријино позорје*?

11. Које позориште је основано у Крагујевцу 1835. године?

Оснивање позоришта везано је за име Јоакима Вујића, а покровитељ позоришта је био _____.

12. Недавно је у Народном музеју у Београду одржана веома посећена изложба *Импресивно* посвећена делима познатих аутора импресинизма. Наведите бар једно дело и његовог аутора које је изложено овом приликом.

13. Повежите имена српских научника са њиховим делима:

1. Григорије Острогорски

а. *Кроз васиону и векове*

2. Павле Ивић

б. *Роман јегуље*

3. Михајло Петровић Алас

в. *Српски народ и његов језик*

14. Објасните у чему је значај и лепота српског средњовековног сликарства:

15. Објасните значај Стевана Стојановића Мокрањца у развоју српске музике: